UNIONIN YLEISEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (neljäs jaosto)

16 päivänä syyskuuta 2013 *

Kilpailu — Kartellit tai muut yhteistoimintajärjestelyt — Kylpyhuonekalusteiden markkinat Belgiassa, Saksassa, Ranskassa, Italiassa, Alankomaissa ja Itävallassa — Päätös, jossa todetaan SEUT 101 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan rikkominen — Hinnankorotusten koordinointi ja arkaluonteisten liiketaloudellisten tietojen vaihto — Yhtenä kokonaisuutena pidettävä kilpailusääntöjen rikkominen

Asiassa T-378/10,

Masco Corp., kotipaikka Taylor, Michigan (Yhdysvallat),

Hansgrohe AG, kotipaikka Schiltach (Saksa),

Hansgrohe Deutschland Vertriebs GmbH, kotipaikka Schiltach,

Hansgrohe Handelsgesellschaft mbH, kotipaikka Wiener Neudorf (Itävalta),

Hansgrohe SA/NV, kotipaikka Bryssel (Belgia),

Hansgrohe BV, kotipaikka Westknollendam (Alankomaat),

Hansgrohe SARL, kotipaikka Antony (Ranska),

Hansgrohe SRL, kotipaikka Villanova d'Asti (Italia),

Hüppe GmbH, kotipaikka Bad Zwischenahn (Saksa),

Hüppe Ges.mbH, kotipaikka Laxenburg (Itävalta),

Hüppe Belgium SA, kotipaikka Woluwé Saint-Étienne (Belgia),

Hüppe BV, kotipaikka Alblasserdam (Alankomaat),

edustajinaan asianajajat D. Schroeder ja S. Heinz ja solicitor J. Temple Lang,

kantajina,

vastaan

Euroopan komissio, asiamiehinään F. Castillo de la Torre ja F. Ronkes Agerbeek, avustajanaan barrister B. Kennelly,

vastaajana,

* Oikeudenkäyntikieli: englanti.

jossa on kyse SEUT 101 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan soveltamismenettelystä 23.6.2010 tehdyn komission päätöksen K(2010) 4185 lopullinen (asia COMP/39092 – Kylpyhuonekalusteet) 1 artiklan osittaista kumoamista koskevasta vaatimuksesta, sikäli kuin komissio totesi siinä, että kantajat olivat osallistuneet yhtenä kokonaisuutena pidettävään monitahoiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen kylpyhuonekalusteiden alalla,

UNIONIN YLEINEN TUOMIOISTUIN (neljäs jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja I. Pelikánová sekä tuomarit K. Jürimäe (esittelevä tuomari) ja M. van der Woude,

kirjaaja: hallintovirkamies N. Rosner,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 28.2.2012 pidetyssä istunnossa esitetyn,

on antanut seuraavan

tuomion

Asian tausta

1 SEUT 101 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan soveltamismenettelystä 23.6.2010 tehdyllä komission päätöksellä K(2010) 4185 lopullinen (asia COMP/39092 – Kylpyhuonekalusteet) (jäljempänä riidanalainen päätös) Euroopan komissio totesi, että SEUT 101 artiklan 1 kohtaa ja Euroopan talousalueesta (ETA) tehdyn sopimuksen 53 artiklaa oli rikottu kylpyhuonekalusteiden alalla. Komission mukaan tämä rikkominen, johon osallistui 17 yritystä, tapahtui eri ajanjaksoina 16.10.1992 ja 9.11.2004 välisenä aikana kilpailua rajoittavien sopimusten tai yhdenmukaistettujen menettelytapojen kokonaisuuden muodossa Belgian, Saksan, Ranskan, Italian, Alankomaiden ja Itävallan alueella (riidanalaisen päätöksen 2 ja 3 perustelukappale ja 1 artikla).

2 Tarkemmin ottaen komissio totesi riidanalaisessa päätöksessä, että todettu rikkominen koostui ensinnäkin siitä, että kyseiset kylpyhuonekalusteiden valmistajat koordinoivat vuotuisia hinnankorotuksia ja muita hinnoittelutekijöitä kansallisten ammatillisten järjestöjen säännöllisten kokousten yhteydessä, toiseksi hintojen vahvistamisesta tai koordinoinnista raaka-aineiden hintojen korotusten, euron käyttöönoton tai tietullien käyttöönoton kaltaisten erityisten tapahtumien yhteydessä ja kolmanneksi luottamuksellisten liiketaloudellisten tietojen paljastamisesta ja vaihtamisesta. Lisäksi komissio totesi, että hintojen vahvistaminen kylpyhuonekalusteiden alalla seurasi vuosittaista sykliä. Tässä yhteydessä valmistajat vahvistivat hinnastot, jotka olivat voimassa yleensä vuoden ajan ja joihin liikesuhteet tukkuliikkeiden kanssa perustuivat (riidanalaisen päätöksen 152–163 perustelukappale).

3 Riidanalaisen päätöksen kohteena olevat tuotteet ovat kylpyhuonekalusteita, jotka kuuluvat johonkin seuraavista kolmesta tuotteiden alaryhmästä: hanat, suihkuseinät oheistarvikkeineen sekä keraamiset tuotteet (jäljempänä kolme tuotteiden alaryhmää) (riidanalaisen päätöksen 5 ja 6 perustelukappale).

4 Masco Corp:iin, joka on amerikkalainen yritys, ja sen eurooppalaisiin tytäryhtiöihin, joita ovat yhtäältä Hansgrohe AG, joka valmistaa hanoja, ja toisaalta Hüppe GmbH, joka valmistaa suihkuseiniä, viitataan jäljempänä yhdessä ”kantajina”. Niiden toiminta koskee yksinomaan kahta kolmesta tuotteiden alaryhmästä eli hanoja ja suihkuseiniä oheistarvikkeineen (riidanalaisen päätöksen 14 perustelukappale).

5 Kantajat ilmoittivat 15.7.2004 komissiolle kartellista kylpyhuonekalusteiden alalla ja pyysivät sakkoimmuniteettia sakoista vapauttamisesta ja sakkojen lieventämisestä kartelleja koskevissa asioissa annetun komission tiedonannon (EYVL 2002, C 45, s. 3; jäljempänä vuoden 2002 yhteistyötiedonanto) nojalla tai, ellei sitä myönnetä, sakkojen määrän alentamista. Komissio teki 2.3.2005 ehdollisen päätöksen sakkoimmuniteetin myöntämisestä kantajille vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 8 kohdan a alakohdan ja 15 kohdan mukaisesti (riidanalaisen päätöksen 126–128 perustelukappale).

6 Komissio teki riidanalaisen päätöksen 23.6.2010.

7 Riidanalaisessa päätöksessä komissio totesi ensinnäkin, että edellä 2 kohdassa kuvatut käytännöt kuuluivat kokonaissuunnitelmaan, jolla pyrittiin rajoittamaan kilpailua kyseisen päätöksen adressaattien välillä ja joka merkitsi ominaisuuksiltaan yhtenä kokonaisuutena pidettävää jatkettua kilpailusääntöjen rikkomista, jonka soveltamisala kattoi edellä 3 kohdassa mainitut kolme tuotteiden alaryhmää ja Belgian, Saksan, Ranskan, Italian, Alankomaiden ja Itävallan alueen (riidanalaisen päätöksen 778 ja 793 perustelukappale) (jäljempänä rikkominen). Tältä osin komissio korosti erityisesti sitä, että kyseiset käytännöt olivat sellaisen toistuvan mallin mukaisia, joka osoittautui samaksi komission tutkinnan kattamissa kuudessa jäsenvaltiossa (riidanalaisen päätöksen 778 ja 793 perustelukappale). Komissio toi esiin myös kaikki kolme tuotteiden alaryhmää kattavien kansallisten ammatillisten järjestöjen, joita se kutsui ”koordinointielimiksi”, sellaisten kansallisten ammatillisten järjestöjen, joiden jäsenten toiminta liittyi vähintään kahteen näistä kolmesta tuotteiden alaryhmästä ja joita se kutsui ”monituoteyhdistyksiksi”, sekä sellaisten erikoistuneiden yhdistysten olemassaolon, joiden jäsenten toiminta liittyi yhteen näistä kolmesta tuotteiden alaryhmästä (riidanalaisen päätöksen 796 ja 797 perustelukappale).

8 Riidanalaisen päätöksen 1 artiklassa komissio totesi, että 17 yritystä oli rikkonut SEUT 101 artiklaa ja ETA-sopimuksen 53 artiklaa ja että kantaja oli rikkonut näitä määräyksiä 16.10.1992 ja 9.11.2004 välisenä aikana.

9 Riidanalaisen päätöksen 2 artiklan 1 kohdassa komissi totesi, ettei se määrää kantajille lainkaan sakkoa.

Oikeudenkäyntimenettely ja asianosaisten vaatimukset

10 Kantajat nostivat nyt käsiteltävän kanteen unionin yleisen tuomioistuimen kirjaamoon 7.9.2010 toimittamallaan kannekirjelmällä.

11 Unionin yleinen tuomioistuin (neljäs jaosto) päätti esittelevän tuomarin kertomuksen perusteella aloittaa suullisen käsittelyn.

12 Asianosaisten lausumat ja niiden vastaukset unionin yleisen tuomioistuimen esittämiin suullisiin kysymyksiin kuultiin 28.2.2012 pidetyssä istunnossa.

13 Kantajat vaativat, että unionin yleinen tuomioistuin

— kumoaa riidanalaisen päätöksen 1 artiklan osittain siltä osin kuin komissio totesi siinä, että kantajat olivat osallistuneet yhtenä kokonaisuutena pidettävään kilpailusääntöjen rikkomiseen kylpyhuonekalusteiden alalla

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

14 Komissio vaatii, että unionin yleinen tuomioistuin

— hylkää kanteen

— velvoittaa kantajat korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Oikeudellinen arviointi

15 Kanteensa tueksi kantajat vetoavat yhteen ainoaan kanneperusteeseen, jonka mukaan komissio totesi virheellisesti, että ne olivat osallistuneet yhtenä kokonaisuutena pidettävään kilpailusääntöjen rikkomiseen kylpyhuonekalusteiden alalla.

16 Komissio kiistää kantajien esittämät väitteet.

17 On todettava, että ainoan kanneperusteensa tueksi kantajat esittävät lähinnä kaksi väitettä, joista ensimmäisen mukaan komissio teki virheitä niiden olosuhteiden suhteen, joiden perusteella voidaan todeta yhtenä kokonaisuutena pidettävän kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaolo ja yritysten osallistuminen tällaiseen rikkomiseen. Toisen väitteen mukaan huomioon otettavien tosiseikkojen perusteella ei voida todeta, että nyt käsiteltävässä asiassa olisi syyllistytty yhtenä kokonaisuutena pidettävään kilpailusääntöjen rikkomiseen, johon kantajat olisivat osallistuneet. Näissä olosuhteissa unionin yleinen tuomioistuin katsoo, että nämä väitteet on syytä tutkia erikseen.

Ensimmäinen väite, jonka mukaan määritettäessä niitä olosuhteita, joiden perusteella voidaan todeta yhtenä kokonaisuutena pidettävän kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaolo ja yritysten osallistuminen tällaiseen rikkomiseen, on tehty virheitä

18 Kantajat väittävät komission tehneen oikeudellisen virheen. Niiden mukaan olosuhteet, joiden perusteella komissio totesi riidanalaisessa päätöksessä yhtenä kokonaisuutena pidettävän kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaolon ja yritysten osallistumisen tällaiseen rikkomiseen, poikkeavat sen päätöskäytännöstä seuraavista ja oikeuskäytännössä vahvistetuista olosuhteista. Tällöin komissio loukkasi myös avoimuusperiaatetta, oikeusvarmuuden periaatetta ja yhdenvertaisen kohtelun periaatetta.

19 Komissio kiistää nämä väitteet.

20 On muistutettava, että SEUT 101 artiklan 1 kohdassa kielletään sellaiset yritysten väliset sopimukset ja yhdenmukaistetut menettelytavat, jotka ovat omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ja joiden tarkoituksena on estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua sisämarkkinoilla tai joista seuraa, että kilpailu estyy, rajoittuu tai vääristyy sisämarkkinoilla.

21 SEUT 101 artiklan 1 kohdan rikkominen voi johtua paitsi yksittäisistä sopimuksista tai yhdenmukaistetuista menettelytavoista, joita on sanktioitava erillisinä rikkomisina, myös useista toimenpiteistä tai jatkuvasta käyttäytymisestä, jolloin niiden osatekijöitä voidaan perustellusti pitää yhtenä kokonaisuutena pidettävän kilpailusääntöjen rikkomisen muodostavina osina (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ja C-219/00 P, Aalborg Portland ym. v. komissio, tuomio 7.1.2004, Kok., s. I-123, 258 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

22 Ensinnäkin yhtenä kokonaisuutena pidettävän kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaolon toteamiseksi komission on osoitettava, että vaikka kyseessä olevat sopimukset tai yhdenmukaistetut menettelytavat koskevat erillisiä tavaroita, palveluja tai alueita, ne kuuluvat kokonaissuunnitelmaan, jota asianomaiset yritykset toteuttivat tarkasti yhden ainoan kilpailunvastaisen tavoitteen toteuttamiseksi (ks. vastaavasti edellä 21 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Aalborg Portland ym. v. komissio, tuomion 258 ja 260 kohta ja asia T-54/03, Lafarge v. komissio, tuomio 8.7.2008, 482 kohta, ei julkaistu oikestapauskokoelmassa).

23 Se, että sopimukset tai yhdenmukaistetut menettelytavat täydentävät toisiaan, on objektiivinen aihetodiste kokonaissuunnitelman olemassaolosta. Kyseiset sopimukset tai menettelytavat täydentävät toisiaan, kun niiden tarkoituksena on vastata yhteen tai useampaan tavanomaisen kilpailun seuraukseen ja ne myötävaikuttavat vuorovaikutteisesti yhden ainoan kilpailunvastaisen tavoitteen toteuttamiseen. Komission on tässä yhteydessä tutkittava kaikki tosiseikat, joilla voidaan osoittaa kyseinen kokonaissuunnitelma tai asettaa se kyseenalaiseksi (ks. vastaavasti edellä 22 kohdassa mainittu asia Lafarge v. komissio, 482 kohta ja asia T-446/05, Amann & Söhne ja Cousin Filterie v. komissio, tuomio 28.4.2010, Kok., s. II-1255, 92 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

24 Toiseksi sen toteamisesta, että yritys on osallistunut yhtenä kokonaisuutena pidettävään kilpailusääntöjen rikkomiseen, on muistutettava, että komission asiana on osoittaa, että kyseinen yritys aikoi omalla toiminnallaan myötävaikuttaa kaikkien osallistujien yhteisen päämäärän tavoittelemiseen ja että yritys tiesi muiden samaan päämäärään pyrkivien yritysten suunnittelemasta tai toteuttamasta kilpailua rajoittavasta käyttäytymisestä tai että se saattoi kohtuudella ennakoida sen ja oli valmis hyväksymään siihen sisältyvän riskin (ks. vastaavasti edellä 43 kohdassa mainittu asia Aalborg Portland ym. v. komissio, tuomion 83 kohta).

25 On siis mahdollista, että yritys on osallistunut välittömästi kaikkeen yhtenä kokonaisuutena pidettävän jatketun kilpailusääntöjen rikkomisen muodostavaan kilpailunvastaiseen toimintaan, jolloin komissiolla on oikeus katsoa sen olevan vastuussa kaikesta tästä toiminnasta ja näin ollen kyseisestä rikkomisesta kokonaisuudessaan. On myös mahdollista, että yritys on osallistunut välittömästi ainoastaan osaan yhtenä kokonaisuutena pidettävän jatketun kilpailusääntöjen rikkomisen muodostavasta kilpailunvastaisesta toiminnasta mutta että se on tiennyt kaikesta muusta samaan päämäärään pyrkivien kartellin muiden osallistujien suunnittelemasta tai toteuttamasta kilpailunvastaisesta toiminnasta tai että se saattoi kohtuudella ennakoida sen ja oli valmis hyväksymään siihen sisältyvän riskin. Myös tällaisessa tapauksessa komissiolla on oikeus katsoa tämän yrityksen olevan vastuussa kaikesta kilpailusääntöjen rikkomisen muodostavasta kilpailunvastaisesta toiminnasta ja näin ollen kyseisestä rikkomisesta kokonaisuudessaan.

26 Jos sen sijaan yritys on osallistunut välittömästi yhteen tai useampaan yhtenä kokonaisuutena pidettävän jatketun kilpailusääntöjen rikkomisen muodostavaan kilpailunvastaiseen toimintaan mutta ei ole näytetty toteen, että kyseinen yritys aikoi omalla toiminnallaan myötävaikuttaa muiden kartellin osallistujien yhteisten päämäärien tavoittelemiseen ja että yritys tiesi kaikesta kyseisten samaan päämäärään pyrkivien osallistujien suunnittelemasta tai toteuttamasta kilpailunvastaisesta käyttäytymisestä tai että se saattoi kohtuudella ennakoida sen ja oli valmis hyväksymään siihen sisältyvän riskin, komissiolla on oikeus katsoa tämän yrityksen olevan vastuussa ainoastaan toiminnasta, johon se on osallistunut välittömästi, ja muiden samaan päämäärään pyrkivien osallistujien suunnittelemasta tai toteuttamasta käyttäytymisestä, jonka osalta on todistettu, että se tiesi siitä tai että se on saattanut kohtuudella ennakoida sen ja on ollut valmis hyväksymään siihen sisältyvän riskin.

27 Nyt käsiteltävässä asiassa ensinnäkin yhtenä kokonaisuutena pidettävän kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaolon edellytyksistä on todettava, että komissio katsoi riidanalaisen päätöksen 786 perustelukappaleessa oikeuskäytäntöön tukeutuen, että ”yhtenä kokonaisuutena pidettävän kilpailusääntöjen rikkomisen käsite koskee juuri tilannetta, jossa useat yritykset ovat osallistuneet rikkomiseen, joka muodostuu jatkuvasta käyttäytymisestä, jolla on yksi taloudellinen tavoite eli kilpailun vääristäminen” ja että ”synergiaedut ja se, että eri menettelytavat täydentävät toisiaan, olivat objektiivisia aihetodisteita tällaisen kokonaissuunnitelman olemassaolosta”.

28 Toiseksi sen toteamisesta, että yritys on osallistunut yhtenä kokonaisuutena pidettävään kilpailusääntöjen rikkomiseen, komissio katsoi riidanalaisen päätöksen 789 perustelukappaleessa oikeuskäytäntöön viitaten seuraavaa:

”Pelkästään se, että kukin kartellin osanottaja voi toimia kartellissa omaan tilanteeseensa soveltuvalla tavalla, ei sulje pois sen vastuuta rikkomisesta kokonaisuudessaan ja erityisesti muiden osanottajien toiminnasta, jolla on sama laiton tarkoitus ja sama kilpailunvastainen vaikutus. Yritys, joka osallistuu yhteiseen laittomaan toimintaan toimenpitein, jotka myötävaikuttavat yhteisen tavoitteen toteutumiseen, on samalla tavalla vastuussa myös muiden yritysten toimenpiteistä saman rikkomisen yhteydessä koko siltä ajalta, jolloin se osallistui yhteiseen toimintaan. Tästä on kyse silloin, kun kyseisen yrityksen näytetään tienneen muiden osallistujien laittomasta käyttäytymisestä tai voineen kohtuudella ennakoida sen ja olleen valmis hyväksymään siihen sisältyvän riskin.”

29 Edellä 27 ja 28 kohdassa esitettyjen komission huomioiden valossa on todettava, ettei komissio ole tehnyt oikeudellista virhettä eikä loukannut avoimuusperiaatetta, oikeusvarmuuden periaatetta eikä yhdenvertaisen kohtelun periaatetta. Ne edellytykset, joiden osalta se totesi riidanalaisen päätöksen 786 ja 789 perustelukappaleessa, että niiden on täytyttävä, jotta voidaan todeta yhtenä kokonaisuutena pidettävän kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaolo ja yritysten osallistuminen siihen, ovat edellä 21–26 kohdassa mainitussa oikeuskäytännössä vahvistettujen edellytysten mukaisia.

30 Muut kantajien tältä osin esittämät väitteet eivät voi horjuttaa edellä 29 kohdassa esitettyä toteamusta.

31 Ensinnäkin kantajien väite, jonka mukaan komissio väittää virheellisesti, että yhtenä kokonaisuutena pidettävän kilpailusääntöjen rikkomisen toteaminen riippuu siitä, onko yrityksillä ollut ”yhteinen aikomus”, on hylättävä perusteettomana. Edellä 27 kohdassa mainitusta riidanalaisen päätöksen 786 perustelukappaleesta ilmenee, että komissio viittasi nimenomaisesti ”kokonaissuunnitelman” olemassaoloa koskevaan edellytykseen sen määrittämiseksi, olivatko kilpailua rajoittavat menettelytavat osa yhtenä kokonaisuutena pidettävää kilpailusääntöjen rikkomista. Vaikka on totta, että komissio viittaa vastineessa siihen, että yhtenä kokonaisuutena pidettävän kilpailusääntöjen rikkomisen toteen näyttämiseksi tarvitaan kyseessä olevien yritysten ”yhteinen aikomus”, sekä vastauskirjelmästä että sen istunnossa esittämistä huomautuksista ilmenee kuitenkin yksiselitteisesti sen katsovan, että yhtenä kokonaisuutena pidettävä kilpailusääntöjen rikkominen on olemassa ainoastaan, jos osallistujat seuraavat kokonaissuunnitelmaa, sellaisena kuin se seuraa ”yhteisestä aikomuksesta”. Näin ollen komission riidanalaisessa päätöksessä kokonaissuunnitelman olemassaolosta esittämät arvioinnit tai edes sen kirjelmissään näistä arvioinneista esittämä tulkinta eivät ole virheellisiä.

32 Toiseksi kantajan väite, jonka mukaan yhtenä kokonaisuutena pidettävän kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaolo vaatii neljän edellytyksen täyttymistä, joita ovat ensinnäkin kokonaissuunnitelman olemassaolo, toiseksi se, että kyseessä olevat laittomat sopimukset ja menettelytavat täydentävät toisiaan, kolmanneksi se, että samat yritykset osallistuvat kyseisiin menettelytapoihin, ja neljänneksi kyseessä olevien yritysten tietoisuus yhteisen päämäärän tavoittelemisesta, on hylättävä osittain perusteettomana. Kuten edellä 22 kohdassa mainitusta oikeuskäytännöstä ilmenee ja kuten kantajat ovat myöntäneet vastauksessaan unionin yleisen tuomioistuimen istunnossa esittämiin kysymyksiin, on totta, että yhtenä kokonaisuutena pidettävän kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaolon toteaminen edellyttää kantajan esittämän ensimmäisen, toisen ja neljännen edellytyksen täyttymistä. Sen sijaan se, että samat yritykset osallistuvat kyseessä oleviin laittomiin menettelytapoihin, on ainoastaan yksi aihetodisteista, jotka komission on otettava huomioon määrittäessään sitä, onko kyseessä kokonaissuunnitelma vai erilliset rikkomiset (ks. vastaavasti edellä 23 kohdassa mainittu asia Amann & Söhne ja Cousin Filterie v. komissio, tuomion 99 kohta).

33 Kaiken edellä esitetyn perusteella kantajan ensimmäinen väite on hylättävä perusteettomana.

Toinen väite, jonka mukaan niitä tosiseikkoja arvioitaessa, joiden perusteella on todettu yhtenä kokonaisuutena pidettävä kilpailusääntöjen rikkominen ja kantajien osallistuminen siihen, on tehty virheitä

34 Kantajat väittävät lähinnä, että komissio ei voi nyt käsiteltävän asian olosuhteiden perusteella, kun niitä arvioidaan kokonaisuutena, todeta yhtenä kokonaisuutena pidettävää kilpailusääntöjen rikkomista ja sitä, että kantajat olisivat osallistuneet siihen. Kantajat katsovat komission jättäneen nyt käsiteltävässä asiassa huomiotta useita objektiivisia aihetodisteita, jotka on yksilöity sen omassa päätöskäytännössä ja oikeuskäytännössä ja joiden perusteella sen olisi pitänyt todeta, etteivät lainvastaiset menettelytavat olleet osa yhtenä kokonaisuutena pidettävää kilpailusääntöjen rikkomista. Nämä aihetodisteet ovat kantajien mukaan seurausta siitä, että kyseiset kolme tuotteiden alaryhmää kuuluvat erillisille tuotemarkkinoille, jotka eivät ole yhteydessä toisiinsa eivätkä samankaltaisia, ettei yksikään osallistujista harjoita toimintaa, joka koskisi jokaista kolmesta tuotteiden alaryhmästä, että suurin osa näistä osallistujista osallistui lainvastaisiin menettelytapoihin, jotka koskevat ainoastaan yhtä kolmesta tuotteiden alaryhmästä, että kyseisten menettelytapojen kattamat ajanjaksot ovat erilliset eikä ole olemassa mitään keskuselintä tai monitahoista verkostoa, joka yhdistäisi kyseessä olevat ammatilliset yhdistykset toisiinsa.

35 Komissio kiistää nämä väitteet.

36 Kuten edellä 23 kohdassa mainitusta oikeuskäytännöstä ilmenee, sitä, täyttyvätkö yhtenä kokonaisuutena pidettävän kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaolon edellytykset, on tutkittava kunkinlaisten tosiseikkojen kokonaisuuden valossa. Näin ollen on aluksi esitettävä komission riidanalaisessa päätöksessä toteuttama analyysi, jonka perusteella se totesi yhtenä kokonaisuutena pidettävän kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaolon, johon kantajat olivat osallistuneet (ks. jäljempänä 37–51 kohta), ennen kuin tutkitaan, ovatko kantajat todistaneet, että komissio oli tehnyt tältä osin arviointivirheen (ks. jäljempänä 52–124 kohta).

37 Ensinnäkin on todettava, että analyysi, jonka perusteella komissio totesi yhtenä kokonaisuutena pidettävän kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaolon kylpyhuonekalusteiden alalla ja kantajien osallistumisen siihen, jakautuu riidanalaisessa päätöksessä kahteen osaan.

38 Analyysin ensimmäisessä osassa komissio toteaa riidanalaisen päätöksen 792 ja 793 perustelukappaleessa, että kyseessä olevien yritysten täytäntöönpanemat lainvastaiset menettelytavat osoittavat yhtenä kokonaisuutena pidettävän kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaolon.

39 Nyt käsiteltävässä asiassa todetun yhtenä kokonaisuutena pidettävän kilpailusääntöjen rikkomisen ulottuvuuden osalta komissio esittää riidanalaisen päätöksen 793–795 perustelukappaleessa neljä seuraavaa toteamusta. Ensinnäkin kyseinen rikkominen koski komission mukaan kolmea tuotteiden alaryhmää vähintään kuuden jäsenvaltion alueella eli Belgiassa, Saksassa, Ranskassa, Italiassa, Alankomaissa ja Itävallassa. Toiseksi tämä rikkominen kesti ainakin 16.10.1992 ja 9.11.2004 välisen ajan. Kolmanneksi todettu rikkominen koostui useista kilpailua rajoittavista toimenpiteistä, ”jotka paljastivat tietyn toimintalinjan, jonka yhteisenä tavoitteena oli hintakilpailun rajoittaminen kylpyhuonekalusteiden alalla”. Neljänneksi kahdeksan yrityksen ydinryhmä, joka muodostui kantajista ja yrityksistä Grohe Beteiligungs GmbH (jäljempänä Grohe), American Standard Inc. (jäljempänä Ideal Standard), Hansa Metallwerke AG (jäljempänä Hansa), Sanitec Europe Oy (jäljempänä Sanitec), Duscholux GmbH & Co, Duravit AG ja Villeroy & Boch AG, osallistui komission mukaan todettuun rikkomiseen välittömästi, ratkaisevasti ja jatkuvasti.

40 Kun kyse on tietyistä tekijöistä, joiden perusteella komissio totesi nyt käsiteltävässä asiassa yhtenä kokonaisuutena pidettävän kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaolon, komissio mainitsi riidanalaisen päätöksen 796 perustelukappaleessa kymmenen tekijää, jotka esitetään jäljempänä 41–51 kohdassa.

41 Ensimmäiseksi yhtenä kokonaisuutena pidettävän kilpailusääntöjen rikkomisen tekijöistä komissio totesi, että kahdeksan yrityksen muodostama ydinryhmä osallistui yhteistoimintajärjestelyihin kaikissa kyseessä olevassa kuudessa jäsenvaltiossa tai osassa niistä ja kuului koordinointielimeen, joka kattoi ainakin kolme tuotteiden alaryhmää. Kantajat, Grohe, Duscholux, Villeroy & Boch, Sanitec ja Hansa osallistuivat komission mukaan muun muassa seuraavien koordinointielinten kokouksiin: IndustrieForum Sanitär (jäljempänä IFS) Saksassa, Arbeitskreis Sanitär Industrie (jäljempänä ASI) Itävallassa ja Sanitair Fabrikanten Platform (jäljempänä SFP) Alankomaissa (riidanalaisen päätöksen 796 perustelukappaleen ensimmäinen luetelmakohta ja 797 perustelukappale ja kyseisen päätöksen alaviite nro 1077).

42 Toiseksi yritysten keskinäisestä koordinaatiosta komissio totesi, että yhteensä kahdeksaan yhdistykseen kuului valmistajia, jotka valmistivat vähintään kahta kolmesta tuotteiden alaryhmästä. Aivan aluksi oli olemassa kolme koordinointielintä. Tämän jälkeen monituoteyhdistyksiä oli olemassa Italiassa, eli Euroitalia ja Michelangelo, ja Belgiassa, kuten Amicale du sanitaire sekä Home Comfort Team -ryhmä (jäljempänä HCT). HCT yritti laajentaa toimintaansa kolmeen tuotteiden alaryhmään, mitä ennen sen toiminta koski kahta niistä. Komission mukaan oli tavallista, että keskustelut, jotka koskivat useampaa kolmesta tuotteiden alaryhmästä, käytiin erikoistuneissa yhdistyksissä, kuten kahdessa kokouksessa, jotka saksalaiset keraamisten tuotteiden yhdistykset Fachverband Sanitär-Keramische Industrie (jäljempänä FSKI) ja Arbeitsgemeinschaft Sanitärarmaturenindustrie (jäljempänä AGSI) pitivät vuosina 2002 ja 2003 ja joiden aikana osallistujat keskustelivat myös hanojen hinnankorotuksista. Lisäksi yritysten kahdenväliset yhteydenotot vahvistavat kolmen tuotteiden alaryhmän välisten tiiviiden yhteyksien olemassaolon. Esimerkiksi Hansgrohen johtaja myönsi yrittäneensä aina saada kilpailijoiltaan hintatietoja sekä myös tietoja koko teollisuudenalasta voidakseen tehdä päätöksensä ”varmemmin”. Näiden kokousten ja yhteydenottojen valossa komissio katsoo, että kyseessä olevat valmistajat katsoivat tarpeelliseksi, taatakseen käyttöön otetun mekanismin tehokkuuden tai todetakseen sen tehottomuuden, omassa intressissään koordinoida hinnankorotuksiaan yhteisissä puitteissa (riidanalaisen päätöksen 796 perustelukappaleen ensimmäinen luetelmakohta ja 798–802 ja 813 perustelukappale ja kyseisen päätöksen alaviite nro 1104).

43 Kolmanneksi kolmen tuotteiden alaryhmän rakenteesta ja toimintatavoista komissio totesi, että teollisuudenalan toiminta ja erityisesti kolmen tason jakelujärjestelmän tukkuyritysten rooli todistavat niiden välisten objektiivisten yhteyksien olemassaolon. Tukkuliikkeet, jotka myyvät jokaista kyseessä olevaa kolmea tuotteiden alaryhmää, muodostavat komission mukaan kyseessä olevien kolmen tuotteiden alaryhmän valmistajien yhteisen asiakaskunnan. Tämän vuoksi näillä valmistajilla oli vahva insentiivi koordinoida yleistä käyttäytymistään ja hinnoittelupolitiikkaansa tukkuliikkeisiin nähden. Kyseessä olevien yhteistoimintamenettelyjen osallistujat olivat komission mukaan tietoisia osallistumisestaan samoja asiakkaita koskeviin vuotuisiin hintojen koordinointisykleihin, jotka seurasivat yleensä toistuvaa kaavaa, voidakseen ”vastata tehokkaammin tukkuyritysten kanssa käymissään neuvotteluissa”, joita käytiin vuosittain. Koordinaatio toteutettiin komission mukaan kansallisella tasolla, koska tukkuliikkeet, joiden kanssa kaikkien valmistajien piti neuvotella, toimivat yleensä kansallisella tasolla (riidanalaisen päätöksen 796 perustelukappaleen kolmas luetelmakohta ja 803–805 perustelukappale).

44 Neljänneksi hinnankorotusten koordinointikäytäntöjä sääntelevien mekanismien osalta komissio päätyi toteamaan, että hinnankorotukset järjestettiin yleensä samalla tavalla ja samanaikaisesti kaikissa jäsenvaltioissa kolmen tuotteiden alaryhmän osalta. Niiden valmistajat noudattivat kaikissa jäsenvaltioissa yhteistä käytäntöä, jonka mukaan ne vaihtoivat kilpailijoidensa kanssa systemaattisesti ennusteitaan prosenttimääräisistä hinnankorotuksista tulevan hintasyklin osalta tavallisesti ennen kuin ne ilmoittivat nämä hintansa asiakkailleen ja ennen kuin ne tulivat voimaan. Nämä käytännöt toteutettiin yleensä yhdistysten säännöllisissä kokouksissa, joita järjestettiin kartellin koko voimassaoloajan ja joiden aikana osallistujat ilmoittivat hinnankorotuksensa (riidanalaisen päätöksen 806–809 perustelukappale).

45 Viidenneksi hinnankorotusten koordinointikäytäntöjä täydentävien kilpailua rajoittavien käytäntöjen komissio totesi koostuvan joko sopimusten tekemisestä erityisten tapahtumien yhteydessä tai arkaluonteisten liiketaloudellisten tietojen vaihdosta samanaikaisesti ja samankaltaisesti eri jäsenvaltioissa toimivien useiden yhdistysten puitteissa. Nämä käytännöt vahvistavat komission mukaan kartellin intensiteetin ja pysyvyyden. Esimerkiksi vuonna 2004 osallistujat sopivat Belgiassa, Saksassa, Ranskassa, Italiassa ja Itävallassa hintojensa korottamisesta raaka-aineiden hinnannousun vuoksi. Vuonna 2002 euron käyttöönoton huomioimiseksi valmistajat sopivat uusien hinnastojen käyttöönoton aikataulusta. Arkaluonteisten tietojen vaihto koostui komission mukaan lähinnä sellaisten viimeaikaisten myyntitietojen vaihdosta, jotka koskivat yleensä prosenttimääräistä myynnin lisääntymistä tai vähentymistä aiempaan viiteajanjaksoon verrattuna ja usein tulevien kuukausien myyntiennusteita. Nämä toimintatavat koskivat samoja jäseniä kuin hinnanvahvistuskäytännöt ja ne järjestettiin samojen yhdistysten puitteissa (riidanalaisen päätöksen 810–813 perustelukappale).

46 Kuudenneksi rajat ylittävistä yhteyksistä komissio totesi, että jossakin jäsenvaltiossa käydyt hintakeskustelut antoivat joskus alkusysäyksen keskusteluille hinnankorotuksista myös muissa jäsenvaltioissa. Esimerkiksi Arbeitskreis Duschabtrennungen -nimisen erikoistuneen saksalaisen yhdistyksen (jäljempänä ADA) tekemä sopimus suihkuseinien hinnankorotuksista antoi alkusysäyksen hintojen koordinoimiselle itävaltalaisessa yhdistyksessä nimeltä Arbeitskreis Sanitärindustrie (jäljempänä ASI) vuonna 2000. Markkinaolosuhteet eri jäsenvaltioissa olivat komission mukaan yhteydessä toisiinsa. Esimerkiksi Itävallassa yritettiin vuonna 2001 saada hintoja samalle tasolle kuin Saksassa. Lisäksi kartelliin osallistuneiden ja Saksaan sijoittautuneiden suurten yritysten tytäryhtiöt ilmoittivat paitsi sitä jäsenvaltiota koskevia hintoja, jossa kokouksen järjestänyt kansallinen yhdistys toimi, myös muita jäsenvaltioita koskevia hintoja (riidanalaisen päätöksen 818–823 perustelukappale).

47 Rajat ylittävät yhteydet ja useissa jäsenvaltioissa toimivien yritysten keskitetty hinnoittelu selittyvät komission mukaan muun muassa jäsenvaltioiden välisen kauppavirran suuruudella, kuten on hana-alalla. Nämä merkittävät kauppavirrat vahvistavat sen, että kilpailua rajoittavien järjestelyjen toteuttaminen on auttanut luomaan synergiaetuja kyseessä olevien yritysten välillä (riidanalaisen päätöksen 824–833 perustelukappale).

48 Seitsemänneksi yritysten keskitetystä hinnoittelusta komissio totesi, että suurin osa rikkomiseen osallistuneista monikansallisista yrityksistä käytti keskitettyä hinnoittelupolitiikkaa, jota kunkin konsernin pääkonttori valvoi. Näiden monikansallisten yritysten pääkonttorien tehtävänä oli erityisesti lähtöhintojen ja sellaisten hinnoitteluvälien vahvistaminen, joiden avulla kansalliset tytäryhtiöt saattoivat mukauttaa hintojaan ottaen huomioon tiedot, joita niillä oli kansallisen tason kilpailijoistaan. Esimerkiksi Hansgrohella Saksassa sijaitsevan strategisen hinnoittelutoimiston tehtävänä oli komission mukaan hintojen vahvistaminen ottaen huomioon markkinatuntemus ja sen Euroopan unionissa toimivilta tytäryhtiöiltä kerätyt tiedot. Yhdistysten kokouksissa tapahtunut hintatietojen vaihto vaikutti kokouksiin osallistuneisiin pieniin itsenäisiin valmistajiin (riidanalaisen päätöksen 834–844 perustelukappale).

49 Kahdeksanneksi kolmen tuotteiden alaryhmän välisistä objektiivisista yhteyksistä komissio totesi, että kunkin alaryhmän osalta kyse oli kylpyhuonekalusteista, joiden Hansgrohe määrittelee kuuluvan kylpyhuoneessa ”näkyviin” tuotteisiin. Näiden kolmen tuotteiden alaryhmän väliset objektiiviset yhteydet on komission mukaan myös implisiittisesti myönnetty sikäli kuin yhdistysten kokoukset kattoivat kaksi tai kolme tuotteiden alaryhmää ja valmistajilla oli yhteinen asiakaskunta. Lisäksi kyseessä olevat yritykset olivat komission mukaan myöntäneet, että nämä kolme tuotteiden alaryhmää täydensivät toisiaan, mikä vahvistaa niiden välisten objektiivisten yhteyksien olemassaolon (riidanalaisen päätöksen 845 ja 846 perustelukappale).

50 Yhdeksänneksi hintojen koordinointimekanismin ajallisesta pysyvyydestä komissio huomautti, että kyseessä olevat yhteistoimintajärjestelyt jatkuivat saman toistuvan mekanismin mukaisesti jopa tiettyjen jäsenten lähdön jälkeen. Tältä osin komissio mainitsi esimerkkinä sen, että Hansa päätti vuonna 1999 jäsenyytensä italialaisessa Michelangelo-nimisessä yhdistyksessä, joka koski sekä hanoja

että keraamisia tuotteita, mutta oli edelleen jäsenenä Euroitalia- nimisessä yhdistyksessä, joka koski hanoja ja vähäisemmässä määrin keraamisia tuotteita (riidanalaisen päätöksen 801 ja 847 perustelukappale ja tämän päätöksen alaviite nro 1176).

51 Kymmenenneksi johtohenkilöstön osallistumisen, liikkuvuuden ja vastuiden osalta komissio totesi olevan olemassa useita esimerkkejä edustajista, jotka siirtyivät yhdestä rikkomiseen osallistuneesta yrityksestä toiseen tai joiden vastuut koskivat useaa jäsenvaltiota tai jotka osallistuivat useiden yhdistysten useissa jäsenvaltioissa järjestettyihin yhteistoimintakokouksiin. Nämä tekijät vahvistavat komission toteamukset siitä, että kyseinen rikkominen koskee useita tuotteita ja laajaa maantieteellistä aluetta. Esimerkiksi [V] Sanitecilta oli läsnä SFP:n yhteistoimintakokouksissa Alankomaissa sekä Vitreous China Groupin (jäljempänä VCG) yhteistoimintakokouksissa Belgiassa. Tämän avulla hän saattoi antaa muille kilpailijoille tietoja kussakin yhdistyksessä käydyistä keskusteluista. [D] edusti Ideal Standardia ASI:ssa ja osallistui keskusteluihin, jotka koskivat keraamisten tuotteiden lisäksi myös hanoja (riidanalaisen päätöksen 848 ja 849 perustelukappale ja tämän päätöksen alaviitteet nro 1177–1180).

52 Analyysin toisessa osassa komissio tutkii riidanalaisessa päätöksessä tarkoitettujen yritysten, myös kantajien, osallistumista kyseessä olevaan yhtenä kokonaisuutena pidettävään kilpailusääntöjen rikkomiseen (riidanalaisen päätöksen 850 perustelukappale).

53 Ensinnäkin tosiseikat osoittavat komission mukaan, että kantajat, Grohe, Ideal Standard, Sanitec, Hansa, Villeroy & Boch, Duscholux ja Duravit olivat tietoisia yhteistoimintamenettelyn kokonaisuudesta, koska ne tiesivät tai ne saattoivat kohtuudella ennakoida sen, että kilpailusääntöjen rikkominen koski ainakin kolmea tuotteiden alaryhmää, kun otetaan huomioon se, että ne olivat vähintään yhden koordinointielimen jäseniä, se, että ne olivat myös useiden monituoteyhdistysten jäseniä, ja se, että ne olivat edustettuina ainakin kolmessa jäsenvaltiossa ja erikoistuneessa yhdistyksessä, joiden avulla ne loivat yhteyksiä muihin yrityksiin, jotka olivat myös aktiivisia kilpailusääntöjen rikkomisessa useissa jäsenvaltioissa (riidanalaisen päätöksen 852 perustelukappale).

54 Toiseksi erityisesti kantajat, Grohe, Ideal Standard ja Sanitec olivat osallistuneet kansallisten tytäryhtiöidensä välityksellä yhdistysten yhteistoimintakokouksiin kuudessa kyseessä olevassa jäsenvaltiossa. Lisäksi ne kaikki olivat osallistuneet vähintään yhden koordinointielimen ja usein monien monituoteyhdistysten yhteistoimintakokouksiin. Ne kaikki osallistuivat välittömästi kilpailusääntöjen rikkomiseen niiden kolmen tuotteiden alaryhmän suhteen, joita niiden toiminta koski. Komissio täsmentää, että kantajat olivat IFS:n, ASI:n sekä SFP:n ja Alankomaihin sijoittautuneen Stichting Verwarming en Sanitair -nimisen yhdistyksen (jäljempänä SVS) jäseniä. Nämä neljä koordinointielintä kattoivat siis kaikki kolme tuotteiden alaryhmää. Ne olivat olleet jäseniä myös monituoteyhdistyksissä Euroitalia, HCT ja Amicale du sanitaire, jotka kattoivat siis ainakin kaksi tuotteiden alaryhmää (riidanalaisen päätöksen 853 perustelukappale).

55 Tämän jälkeen on edellä 39–54 kohdassa mainittujen komission arviointien valossa tutkittava, totesiko se perustellusti, että kyseessä olevat käytännöt muodostivat yhtenä kokonaisuutena pidettävän kilpailusääntöjen rikkomisen, minkä kantajat kiistävät.

56 Aluksi on yhtäältä todettava, että vaikka kantajat väittävät tämän kanteen tueksi esittämässään ainoassa kanneperusteessa, etteivät ne osallistuneet yhtenä kokonaisuutena pidettävään kilpailusääntöjen rikkomiseen, ne kuitenkin toteavat yhtäältä, etteivät ne kiistä tosiseikkoja, jotka ne ovat aiemmin myöntäneet hallinnollisen menettelyn aikana, ja toisaalta, että ne myöntävät rikkoneensa SEUT 101 artiklaa ja ETA-sopimuksen 53 artiklaa. Näissä olosuhteissa on riidanalaisessa päätöksessä esitettyjen tosiseikkojen, joita kantajat eivät kyseenalaista tämän kanteen yhteydessä, perusteella tutkittava, katsoiko komissio perustellusti, että kantajat olivat osallistuneet yhtenä kokonaisuutena pidettävään kilpailusääntöjen rikkomiseen, joka kattaa kolme tuotteiden alaryhmää, eikä pelkästään kahteen erilliseen rikkomiseen, jotka koskevat kahta tuotteiden alaryhmää, joita ne valmistavat ja myyvät, eli hanoja ja suihkuseiniä.

57 Toisaalta on korostettava, että kuten komissio myönsi vastauksena unionin yleisen tuomioistuimen istunnossa esittämiin suullisiin kysymyksiin esittämissään huomautuksissa, sillä ei ole erityistä harkintavaltaa määrittää, kuuluvatko lainvastaiset käytännöt yhtenä kokonaisuutena pidettävään kilpailusääntöjen rikkomiseen vai eivät. Unionin yleisen tuomioistuimen asiana on nimittäin harjoittaa täysimääräistä valvontaa paitsi kyseessä olevaan rikkomiseen sovellettavien oikeussääntöjen noudattamisen osalta myös niiden tosiseikkojen osalta, joiden perusteella komissio vahvistaa kyseisen rikkomisen luonnehdinnan, kuten nyt käsiteltävässä asiassa luonnehdinnan yhtenä kokonaisuutena pidettäväksi kilpailusääntöjen rikkomiseksi, tai hylkää sen.

58 Nyt käsiteltävässä asiassa komission huomioon ottaman ja edellä 41–51 kohdassa mainitun kymmenen tosiseikan perusteella, kun niitä arvioidaan kokonaisuutena, on todettava ensinnäkin yhtenä kokonaisuutena pidettävän kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaolo ja toiseksi kantajien osallistuminen kyseiseen rikkomiseen.

59 Ensinnäkin yhtenä kokonaisuutena pidettävän kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaolon toteamisesta on yhtäältä todettava, että aineellisesti komissio yksilöi kyseessä olevien yritysten noudattamaksi kokonaissunnitelmaksi sen, jonka yhteisenä tavoitteena oli sallia kyseessä olevan kolmen tuotteiden alaryhmän, jotka täydentävät toisiaan kylpyhuoneen rakentamisessa, valmistajien koordinoida saman kolmiportaisen jakelujärjestelmän puittessa hinnankorotuksia, jotka ne laskuttivat tukkuliikkeiltä, jotka olivat niiden yhteisiä asiakkaita. Tällainen arviointi seuraa toteamuksista, jotka komissio ilmaisi riidanalaisen päätöksen 793 perustelukappaleen neljännessä luetelmakohdassa, joka esitetään osittain edellä 39 kohdassa, ja saman päätöksen 793 perustelukappaleen kolmannessa luetelmakohdassa ja 803–805 perustelukappaleessa, jotka esitetään osittain edellä 43 kohdassa. Tätä arviointia tukee lisäksi komission analyysi, jonka mukaan kyseessä olevien lainvastaisten käytäntöjen tarkoituksena oli, kuten kantajat myönsivät paitsi hallinnollisen menettelyn aikana (ks. riidanalaisen päätöksen 931 perustelukappale ja kyseisen päätöksen alaviite nro 934) myös istunnossa vastauksessaan unionin yleisen tuomioistuimen kysymyksiin, esittää yhteinen rintama tukkuliikkeisiin nähden, joilla oli merkittävä neuvotteluvoima, kun otetaan huomioon tarve ilmoittaa niille samaan aikaan vuodesta hinnat, joita niihin sovelletaan kunkin kolmen tuotteiden alaryhmän osalta.

60 Toisaalta komissio totesi, että lainvastaiset käytännöt täydentävät toisiaan monin tavoin, mikä vahvistaa edeltävässä kohdassa kuvatun kokonaissunnitelman olemassaolon. Objektiivinen aihetodiste tämän kokonaissunnitelman täytäntöönpanosta on se, että aluksi kyseessä olevat käytännöt pani täytäntöön huomattava ja yhtenäinen yritysryhmä (ks. riidanalaisen päätöksen 796 ja 797 perustelukappale, jotka esitetään edellä 41 kohdassa), jonka toiminta koski kahta kolmesta tuotteiden alaryhmästä (ks. kyseisen päätöksen 801 perustelukappale, joka esitetään edellä 42 kohdassa), jotka kuuluvat samaan alaan ja täydentävät toisiaan (ks. riidanalaisen päätöksen 845 perustelukappale, joka esitetään edellä 49 kohdassa). Tämän keskeisen yritysryhmän täytäntöönpanemat kilpailua rajoittavat käytännöt toteutettiin useiden yhteisten koordinointielinten ja monituoteyhdistysten puitteissa, niiden yhteisenä tavoitteena olivat kolmesta tuotteiden alaryhmästä yhden tai useamman hinnankorotukset vuosittain ja erityisten tapahtumien yhteydessä (ks. riidanalaisen päätöksen 810–813 perustelukappale, jotka esitetään edellä 45 kohdassa), ja osallistujat mielsivät ne siten, että korotuksia oli koordinoitava, jotta niiden yhteiset asiakkaat hyväksyisivät ne (ks. riidanalaisen päätöksen 813 perustelukappale, joka esitetään edellä 42 kohdassa). Kyseiset lainvastaiset käytännöt pantiin täytäntöön samalla tavoin ja yhtä usein (riidanalaisen päätöksen 806–809 perustelukappale, jotka esitetään edellä 44 kohdassa) tietyissä tapauksissa samojen työntekijöiden avulla, joiden tehtävänä oli niiden täytäntöönpano useiden tuotteiden alaryhmien osalta useilla alueilla (ks. riidanalaisen päätöksen 848 ja 849 perustelukappale, jotka esitetään edellä 51 kohdassa).

61 Toiseksi kantajien osallistumisesta kyseessä olevaan yhtenä kokonaisuutena pidettävään kilpailusääntöjen rikkomiseen komissio totesi perustellusti, että sikäli kuin kantajat olivat samoin kuin muut yritykset, joiden todettiin riidanalaisessa päätöksessä syyllistyneen rikkomiseen, koordinointielinten ja monituoteyhdistysten jäseniä (riidanalaisen päätöksen 853 perustelukappale, joka

esitetään edellä 51 kohdassa), niiden piti katsoa olleen ainakin tietoisia kaikista kolmea tuotteiden alaryhmää koskevista lainvastaisista käytännöistä, joten niille piti määrätä seuraamus kyseisestä yhtenä kokonaisuutena pidettävästä kilpailusääntöjen rikkomisesta.

62 Näissä olosuhteissa on katsottava komission todenneen perustellusti yhtenä kokonaisuutena pidettävän kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaolon ja kantajien osallistumisen siihen.

63 Edellä 59–62 kohdassa esitetyn valossa on tutkittava yksi toisensa jälkeen kantajien väitteet, joiden mukaan yhtäältä tietyt tosiseikat, joita komissio ei ottanut huomioon, kyseenalaistavat yhtenä kokonaisuutena pidettävän kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaolon nyt käsiteltävässä asiassa ja toisaalta kymmenen komission huomioon ottaman tosiseikan perusteella ei voitu todeta yhtenä kokonaisuutena pidettävän kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaoloa.

Kantajien väitteet, jotka liittyvät tosiseikkoihin, joita komissio ei ottanut huomioon riidanalaisessa päätöksessä

64 Kantajat esittävät neljä pääasiallista väitettä, joiden mukaan tietyt tosiseikat, joita komissio ei ottanut huomioon, kyseenalaistavat yhtenä kokonaisuutena pidettävän kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaolon.

65 Komissio kiistää nämä väitteet.

66 Ensimmäiseksi kantajat huomauttavat, että kukin kolmesta tuotteiden alaryhmästä on erilainen kuin muut ja kuuluu eri markkinoille, koska ne eivät korvaa toisiaan.

67 Tältä osin on todettava yhtäältä, ettei se tosiseikka, josta asianosaiset ovat yksimielisiä, eli se, että kukin kolmesta tuotteiden alaryhmästä kuuluu eri markkinoille, sulje pois yhtenä kokonaisuutena pidettävän kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaoloa. Kuten edellä 22 kohdassa mainitusta oikeuskäytännöstä ilmenee, yhtenä kokonaisuutena pidettävän kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaolon toteaminen edellyttää määritelmän mukaan sitä, että kyseessä olevat kilpailua rajoittavat käytännöt koskevat eri tuotteita ja palveluita tai eri alueita. Toisaalta on todettava, että nyt käsiteltävässä asiassa, kuten komissio huomautti perustellusti istunnossa vastauksenaan unionin yleisen tuomioistuimen kysymyksiin, se, että kyseessä olevat lainvastaiset käytännöt koskevat kaikki ”näkyviä” tuotteita, jotka täydentävät toisiaan kylpyhuoneiden rakentamisessa, on objektiivinen aihetodiste siitä, että kyseessä olevilla yrityksillä oli intressi koordinoida lainvastaisia käytäntöjään yhteisiin asiakkaisiinsa nähden. Tältä osin on todettava, etteivät kantajat ole esittäneet mitään väitettä kiistääkseen riidanalaisen päätöksen 805 perustelukappaleessa mainitun komission toteamuksen, jonka mukaan hanojen valmistajat koordinoivat lainvastaisia käytäntöjään puolustaakseen intressejään yhdessä ja ”esittääkseen yhteisen rintaman” tukkuliikkeisiin nähden. Näistä toteamuksista seuraa, että kantajien tätä koskeva väite on hylättävä perusteettomana.

68 Toiseksi kantajat väittävät, ettei yksikään riidanalaisen päätöksen seitsemästätoista valmistajasta valmistanut ja myynyt kaikkiin kolmeen tuotteiden alaryhmään kuuluvia tuotteita ja että vain viiden niistä toiminta koski kahta tuotteiden alaryhmää.

69 Aluksi on korostettava yhtäältä, ettei komissio katsonut riidanalaisessa päätöksessä, että ne 17 yritystä, joille se määräsi seuraamuksia, osallistuivat yhtenä kokonaisuutena pidettävään kilpailusääntöjen rikkomiseen. Komissio katsoi nimittäin riidanalaisen päätöksen 879 perustelukappaleessa, ettei joidenkin kyseisessä päätöksessä tarkoitettujen yritysten, kuten italialaisten yritysten Cisal Rubinetteria SpA, Mamoli Robinetteria SpA, Rubineterrie Teoerema SpA, RAF Rubinetteria SpA ja Zucchetti Rubinetteria SpA, voida katsoa osallistuneen yhtenä kokonaisuutena pidettävään kilpailusääntöjen rikkomiseen sen vuoksi, ettei sillä ollut todisteita siitä, että ne olisivat osallistuneet jokaista kolmea tuotteiden alaryhmää koskeviin keskusteluihin Italian ulkopuolella. Sen sijaan komissio totesi

riidanalaisessa päätöksessä, että vähintään viidestä yrityksestä koostuva yritysten ydinryhmä, johon kantajat kuuluivat, valmisti tuotteita, jotka kuuluvat kahteen tuotteiden alaryhmään, ja että kyseiset yritykset olivat osallistuneet koordinointielinten puitteissa lainvastaisiin käytäntöihin, jotka koskevat kolmea tuotteiden alaryhmää, ja monituoteyhdistysten puitteissa lainvastaisiin käytäntöihin, jotka koskevat kahta tuotteiden alaryhmää, suurimmassa osassa kyseessä olevia jäsenvaltioita tai kaikissa niissä (ks. riidanalaisen päätöksen 792, 853 ja 854 perustelukappale). Se, että tämä ydinryhmä osallistui eri lainvastaisiin käytäntöihin, osoittaa siis kokonaissuunnitelman olemassaolon, vaikka kaikki kyseessä olevat yritykset eivät valmistaneet jokaiseen kolmeen alaryhmään kuuluvia tuotteita.

70 Toisaalta on todettava, että sikäli kuin kantajat väittävät, ettei komissio voi – muutoin kuin poikkeuksellisissa olosuhteissa, jotka eivät täyty nyt käsiteltävässä asiassa – todeta niiden osallistuneen yhtenä kokonaisuutena pidettävään kilpailusääntöjen rikkomiseen tuotteiden alaryhmien suhteen, kun ne eivät valmista kyseisiä tuotteita, tällainen väite on myös hylättävä perusteettomana. Tällä väitteellä, joka koskee sitä, voiko yritys, joka ei valmista keraamisia tuotteita, osallistua rikkomiseen, joka käsittää kyseiset tuotteet, ei ole nimittäin yhteyttä siihen, täyttyvätkö kolmea tuotteiden alaryhmää koskevan yhtenä kokonaisuutena pidettävän kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaolon edellytykset. Kuten edellä 25 kohdassa mainitusta oikeuskäytännöstä seuraa, yrityksen voidaan joka tapauksessa katsoa olevan vastuussa rikkomisesta, joka osittain kattaa tuotteet, joita se ei valmista, jos se on tiennyt kaikesta muusta samaan päämäärään pyrkivien kartellin muiden osallistujien suunnittelemasta tai toteuttamasta kilpailua rajoittavasta toiminnasta.

71 Kolmanneksi kantajat väittävät, että rikkomisen vakavuus oli kullakin kolmella tuotteiden alaryhmällä erilainen. Ne katsovat, että vaikka tietyt riidanalaisessa päätöksessä kuvatut toimintatavat koskivat useampaa kuin yhtä kolmesta tuotteiden alaryhmästä, se, että kyseessä oleva rikkominen kattoi useita näistä alaryhmistä, ei ollut riittävää, jotta se voitaisiin katsoa yhtenä kokonaisuutena pidettäväksi kilpailusääntöjen rikkomiseksi. Tältä osin kantajat esittävät kahdenlaisia väitteitä.

72 Ensinnäkin kantajat väittävät, että sekä hinnankorostusten vuosittainen koordinointi että arkaluonteisten liiketaloudellisten tietojen vaihto koski pääasiassa ainoastaan yhtä kolmesta tuotteiden alaryhmästä ja kattoi yksinomaan tietyt kuudesta kyseessä olevasta jäsenvaltiosta.

73 Tältä osin on todettava aluksi, että vaikka, kuten kantajat väittävät, suurin osa ammatillisten yhdistysten kokouksista koski ainoastaan yhtä kolmesta tuotteiden alaryhmästä yhdessä ainoassa jäsenvaltiossa, tämä ei kyseenalaista toteamusta, jonka mukaan kyseessä olevat yritykset koordinoivat kilpailua rajoittavia käytäntöjään kunkin kolmen tuotteiden alaryhmän osalta.

74 Tämän jälkeen on todettava, että – kuten kantajat myöntävät kirjelmissään – kolmen tuotteiden alaryhmän hinnankorotuksia koskeva koordinointi tapahtui ASI:n ja SFP:n sekä IFS:n puitteissa ainakin satunnaisesti. Näissä olosuhteissa se, että monien tuotteiden koordinointi oli vähäisempää tai sitä ei esiintynyt lainkaan joidenkin tuotteiden alaryhmien osalta muissa kyseessä olevissa jäsenvaltioissa eli Belgiassa, Ranskassa ja Italiassa, ei muuta toteamusta siitä, että tällaista monien tuotteiden koordinointia esiintyi Saksassa, Alankomaissa tai Itävallassa.

75 Lisäksi toisin kuin kantajat väittävät, se, että ne myönsivät, että euron käyttöönoton, raaka-aineiden hinnannousun tai tietullien käyttöönoton kaltaisiin erityisiin tapahtumiin liittyvät kilpailua rajoittavat käytännöt muodostuivat koordinoiduista hinnankorotuksista, osoittaa, että kutakin tuotteiden alaryhmää koskevat kilpailua rajoittavat käytännöt täydensivät toisiaan, vaikka nämä käytännöt olivat vain toissijaisia säännöllisiin hinnankorotusten koordinointikäytäntöihin nähden. Sama koskee arkaluonteisten liiketaloudellisten tietojen vaihtokäytäntöjä, joiden kantajat myöntävät nimenomaisesti koskeneen useaa kolmesta tuotteiden alaryhmästä. Sillä, että nämä käytännöt ovat toissijaisia vuotuisten hinnankorotusten koordinointikäytäntöihin nähden, ei ole merkitystä luonnehdittaessa kyseessä olevia käytäntöjä ”yhtenä kokonaisuutena pidettäväksi kilpailusääntöjen rikkomiseksi”.

76 Kuten komissio korostaa kirjelmissään, se, että kantajat pyysivät, kuten edellä 5 kohdassa mainitaan, sakkoimmunitettia vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla, kaikkien ”kylpyhuonekalusteiden” alan tuotteiden osalta, on merkityksellinen tosiseikka todettaessa yhtenä kokonaisuutena pidettävää kilpailusääntöjen rikkomista. Toisin kuin kantajat väittivät vastauksessaan unionin yleisen tuomioistuimen istunnossa esittämiin kysymyksiin, tällainen seikka on omiaan osoittamaan ainakin, että ne katsoivat, että kysessä olevat käytännöt, joihin ne osallistuivat välittömästi ja jotka koskivat hanoja ja suihkuseiniä, olivat yhteydessä toisiinsa ja kuuluivat yhteen ja samaan kilpailusääntöjen rikkomiseen.

77 Edellä 72 kohdassa esitetyt kantajien ensimmäiset väitteet on näin ollen hylättävä perusteettomina.

78 Toisella väiteryhmällään kantajat väittävät, että rikkomisten kesto vaihteli kunkin kolmen tuotteiden alaryhmän osalta sekä Belgiassa että Saksassa, Ranskassa ja Italiassa. Ne huomauttavat, ettei vuonna 1994 alkanutta kolme tuotteiden alaryhmää kattavaa yhtenä kokonaisuutena pidettävää kilpailusääntöjen rikkomista voinut olla olemassa, koska Saksassa hanoja koskeva rikkominen alkoi vasta vuonna 1998 ja keraamisia tuotteita koskeva rikkominen alkoi vasta vuonna 2000.

79 Tältä osin on todettava, että yhtäältä komissio ei ole lainkaan arvioinut, että yhtenä kokonaisuutena pidettävä kilpailusääntöjen rikkominen oli toteutettu kunkin kolmen tuotteiden alaryhmän osalta kaikissa jäsenvaltioissa 12.10.1994 alkaen 9.11.2000 saakka, vaan se katsoi, että yhtenä kokonaisuutena pidettävä kilpailusääntöjen rikkominen oli kehittynyt ja mukautunut aikojen kuluessa tällä aikavälillä kyseessä olevien jäsenvaltioiden suhteen. Tällainen toteamus ilmenee riidanalaisen päätöksen 1 artiklasta, jossa komissio ilmoitti täsmällisesti ajanjaksot, joiden aikana, ja alueet, joilla yritykset olivat osallistuneet eri lainvastaisiin käytäntöihin, jotka koskevat kutakin kolmesta tuotteiden alaryhmästä ja kuuluvat yhtenä kokonaisuutena pidettävään kilpailusääntöjen rikkomiseen. Toisaalta sillä, että kyseessä olevat lainvastaiset käytännöt ovat alkaneet eri aikoina eri jäsenvaltioissa ja kyseessä olevissa eri tuotteiden alaryhmissä, ei edelleenkään ole vaikusta siihen toteamukseen, että kyseessä olevia tuotteita koskevat lainvastaiset käytännöt olivat monilta osin aineellisesti, maantieteellisesti ja ajallisesti päällekkäisiä, mitä kantajat eivät myöskään kiistä. Erityisesti kantajien voidaan siis todeta, kuten komissio totesi riidanalaisen päätöksen taulukossa D, osallistuneen Belgiassa, Saksassa, Ranskassa ja Itävallassa lainvastaisiin käytäntöihin, jotka koskevat niiden valmistustoimintaa vastaavaa kahta tuotteiden alaryhmää eri ajanjaksoina, joiden osalta yhteinen rikkomisajanjakso on 16.10.1992 ja 15.7.2004 välinen aika.

80 Edellä 78 kohdassa esitetty kantajien toinen väiteryhmä on näin ollen hylättävä perusteettomana.

81 Neljänneksi kantajat väittävät, että pelkän tietoisuuden siitä, että kilpailua rajoittava käytäntö voi olla syntymässä – nyt käsiteltävässä asiassa yhdessä kolmesta tuotteiden alaryhmästä, jota vastaavia tuotteita kyseessä olevat yritykset eivät valmistaneet – ei pitäisi johtaa siihen, että kaksi erillistä rikkomista luonnehditaan uudelleen yhtenä kokonaisuutena pidettäväksi kilpailusääntöjen rikkomiseksi. Ne huomauttavat erityisesti, että vaikka ne saattoivat tietyissä tilanteissa ”aavistaa hintojen vuotuisen koodinoinnin mahdollisuuden myös keraamisten tuotteiden alalla”, ne eivät olleet tietoisia lainvastaisista käytännöistä, joita toteutettiin nämä tuotteet kattavissa erikoistuneissa yhdistyksissä.

82 Tältä osin on kuitenkin todettava, että kuten komissio huomauttaa, kantajat myöntävät kirjelmissään nimenomaisesti, että hinnankorotusten koordinointi tapahtui kahdessa koordinointielimessä, johon ne kuuluivat, eli ASI:ssa ja SFP:ssä. Näissä olosuhteissa komissio saattoi pätevästi todeta, että kantajat olivat ainakin tietoisia keraamisten tuotteiden, joita ne eivät valmistaneet, osalta toteutetuista kilpailua rajoittavista käytännöistä. Tämän vuoksi komissio katsoi kantajien olevan vastuussa kyseessä olevasta yhtenä kokonaisuutena pidettävästä kilpailusääntöjen rikkomisesta edellä 24–26 kohdassa esitetyn oikeuskäytännön mukaisesti.

83 Tämä väite on näin ollen hylättävä perusteettomana.

84 Kaiken edellä 66–83 kohdassa esitetyn valossa on todettava, ettei yksikään neljästä kantajien esittämästä väitteestä, jotka koskevat sitä, mitä ne pitävät objektiivisina aihetodisteina erillisten rikkomisten olemassaolosta, otettiinpa ne huomioon yksittäin tai yhdessä, ole omiaan kumoamaan komission toteamusta, jonka mukaan oli olemassa yhtenä kokonaisuutena pidettävä kilpailusääntöjen rikkominen, johon kantajat osallistuivat. Kaikki kantajien tätä koskevat väitteet on siis hylättävä perusteettomina.

Kantajien väitteet, jotka koskevat tosiseikkoja, jotka komissio otti huomioon virheellisesti riidanalaisessa päätöksessä

85 Kantajat väittävät, ettei yhdenkään niistä kymmenestä aihetodisteesta, jotka komissio otti huomioon riidanalaisessa päätöksessä ja jotka mainitaan edellä 41–51 kohdassa, perusteella voitu todeta yhtenä kokonaisuutena pidettävän kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaoloa.

86 Komissio kiistää nämä väitteet.

87 Ensimmäiseksi kantajat väittävät, ettei riidanalaisen päätöksen 797 perustelukappaleessa esitetyn ja edellä 41 kohdassa mainitun komission arvion, jonka mukaan oli olemassa yritysten ydinryhmä, perusteella voida todeta yhtenä kokonaisuutena pidettävän kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaoloa, koska yksikään niistä ei valmistanut tuotteita, jotka kuuluvat kolmeen alaryhmään, eikä osallistunut kartelliin kuudessa kyseessä olevassa jäsenvaltiossa.

88 Tältä osin on riittävää muistuttaa, että kuten edellä 70 kohdassa esitettiin, se, etteivät kaikki yritykset, joille määrättiin seuraamuksia riidanalaisessa päätöksessä, valmistaneet kaikkiin kolmeen tuotteiden alaryhmään kuuluvia tuotteita kaikissa kyseessä olevissa jäsenvaltioissa, ei horjuta toteamusta, että oli olemassa rajoitettu mutta yhtenäinen ydinryhmä, joka muodostui vähintään viidestä yrityksestä, jotka olivat osallistuneet samoihin hinnankorotusten koordinointikäytäntöihin, jotka koskevat niiden yhteistä asiakaskuntaa ja kahta kolmesta tuotteiden alaryhmästä ja alueesta, samoilla alueilla toimivien yhteisten yhdistysten puitteissa. Tämä tekijä osoittaa, että ainakin osalle yrityksistä, joiden todettiin riidanalaisessa päätöksessä osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen, toteutetut lainvastaiset käytännöt kuuluivat kokonaissuunnitelmaan, joka muodostaa yhtenä kokonaisuutena pidettävän kilpailusääntöjen rikkomisen.

89 Kantajien ensimmäinen väite on näin ollen hylättävä perusteettomana.

90 Toiseksi kantajat väittävät, että riidanalaisen päätöksen 798 perustelukappaleessa esitetty ja edellä 42 kohdassa mainittu komission arvio, jonka mukaan yritysten ydinryhmä osallistui yhteistoimintajärjestelyihin kaikissa jäsenvaltioissa tai osassa niitä ja kuului koordinointielimeen, on harhaanjohtava. Niiden mukaan riidanalaisessa päätöksessä mainitusta kolmestatoista yhdistyksestä ainoastaan kolme koordinointielintä kattoi kaikki kolme tuotteiden alaryhmää ja ainoastaan kolmen muun monituoteyhdistyksen voitiin katsoa kattavan kaksi kolmesta tuotteiden alaryhmästä. Lisäksi nämä elimet ja yhdistykset kattoivat useita muita tuotteiden alaryhmiä kuin kyseiset kolme tuotteiden alaryhmää.

91 Aluksi on todettava, että vaikka oletettaisiin toteen näytetyksi, kuten kantajat väittävät, että olemassa oli yksinomaan kolme koordinointielintä ja kolme monituoteyhdistystä eikä kahdeksaa yhdistystä, jotka kattavat vähintään kaksi kolmesta tuotteiden alaryhmästä, kuten komissio totesi riidanalaisen päätöksen 796 perustelukappaleen toisessa luetelmakohdassa, tämä ei horjuta sitä toteamusta, että kyseessä olevat lainvastaiset käytännöt pantiin täytäntöön ja niitä koordinoitiin ainakin osittain samojen ammatillisten yhdistysten puitteissa.

92 Tämän jälkeen on todettava, ettei se, että – kuten kantajat huomauttavat – tietyt näistä koordinointielimistä ja monituoteyhdistyksistä kattoivat myös tuotteiden alaryhmiä, jotka eivät ole riidanalaisen päätöksen kohteena, horjuta sitä toteamusta, että nämä elimet ja yhdistykset koordinoivat lainvastaisia käytäntöjä, jotka koskevat useaa kyseisessä päätöksessä tarkoitetusta kolmesta tuotteiden alaryhmästä.

93 Lopuksi on todettava, että kantajien väite, jonka mukaan komission asiakirja-aineistoon kuuluvat asiakirjat eivät osoita, että erikoistuneisiin yhdistyksiin kuuluneet yritykset olivat kiinnostuneita muista tuotteiden alaryhmistä kuin niistä, joiden vuoksi ne kokoontuivat ensisijaisesti, on virheellinen tosiseikkojen suhteen. Tästä on yhtäältä todettava, etteivät kantajat esitä yhtään erityistä väitettä, jolla pyrittäisiin kumoamaan esimerkiksi riidanalaisen päätöksen 801 perustelukappaleessa esitetty komission toteamus, jonka mukaan Saksassa ADA:n, joka käsitteli suihkuseiniä, jäsenet olivat ilmoittaneet AGSI:n, joka käsitteli hanoja, jäsenille aikomuksensa nostaa hintojaan euron käyttöönoton yhteydessä. Kantajien väite, jonka mukaan tällaisella ilmoituksella ei ole merkitystä nyt käsiteltävässä asiassa, sillä se koskee tietojen ilmoittamista erityisen tapahtuman yhteydessä, on hylättävä perusteettomana. Tällainen väite ei nimittäin horjuta sitä toteamusta, että eri tuotteiden alaryhmiä koskevien yhdistysten välillä oli tietojenvaihtoa. Toisaalta on todettava, etteivät kantajat kiistä esimerkiksi riidanalaisen päätöksen 800 perustelukappaleessa esitettyjä komission toteamuksia, joista ilmenee, että Euroitalian jäsenet osallistuivat keskusteluihin, jotka koskivat ensisijaisesti hanoja, mutta toissijaisesti saivat myös tietoja keraamisista tuotteista.

94 Näin ollen kantajien toinen väite on hylättävä perusteettomana.

95 Kolmanneksi, kun kyse on riidanalaisen päätöksen 803 perustelukappaleessa esitetystä ja edellä 43 kohdassa mainitusta komission arviosta, joka koskee yhteisen jakelurakenteen ja jakelutapojen olemassaoloa, kantajat toteavat, etteivät ne kiistä yhteisen asiakaskunnan ja yhteisen kolmiportaisen jakelujärjestelmän olemassaoloa. Sen sijaan ne katsovat, ettei tällaisilla tekijöillä ole merkitystä todettaessa yhtenä kokonaisuutena pidettävän kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaoloa, koska kukin kolmesta tuotteiden alaryhmästä on erillinen ja koska tukkuliikkeet ostavat lukuisia muita tuotteita kuin niitä, joita riidanalainen päätös koskee.

96 Tältä osin on todettava, että toisin kuin kantajat väittävät ja kuten edellä 60 kohdassa todetaan, se, että kolmeen alaryhmään kuuluvien tuotteiden valmistajilla, jotka ovat riidanalaisen päätöksen adressaatteja, on yhteinen asiakaskunta eli kylpyhuonealan tukkuliikkeet, selittää sen, miksi kaikkien yritysten intressissä oli koordinoida kylpyhuonekalusteiden hinnankorotuksia.

97 Kantajien vastauksena unionin yleisen tuomioistuimen istunnossa esittämiin kysymyksiin esittämät väitteet, joiden mukaan hinnankorotusten aikataulu johtui objektiivisesta tekijästä eli siitä, että tukkuliikkeiden piti laatia hinnastonsa seuraavalle vuodelle, tukkuliikkeet eivät milloinkaan vastustaneet hinnankorotusta, jonka ne vierittivät joka tapauksessa omien asiakkaidensa maksettavaksi, ja ne ostivat laajemman valikoiman tuotteiden alaryhmiä kuin ainoastaan riidanalaisessa päätöksessä kyseessä olevaa kolmea alaryhmää, eivät horjuta edeltävässä kohdassa mainittua analyysiä, jonka mukaan valmistajat, jotka valmistivat kolmea tuotteiden alaryhmää, katsoivat, että niillä oli intressi koordinoida käyttäytymistään niiden hinnankorotusten yhteydessä, jotka ne laskuttivat yhteiseltä asiakaskunnaltaan ja jotka määritettiin vuosittain.

98 Kantajien kolmas väite on näin ollen hylättävä perusteettomana.

99 Neljänneksi kilpailua rajoittavien käytäntöjen yhteisestä rakenteesta ja mekanismeista, jotka esitetään riidanalaisen päätöksen 806 perustelukappaleessa ja joiden sisältö mainitaan edellä 44 kohdassa, kantajat katsovat, että komission arvio, jonka mukaan ne olivat samankaltaiset, on ristiriidassa sen kanssa, että kilpailua rajoittavien käytäntöjen päivämäärät vaihtelivat kunkin kyseessä olevan kolmen

tuotteiden alaryhmän ja jäsenvaltioiden mukaan. Nämä samankaltaisuudet johtuvat kantajien mukaan sitä paitsi itse kolmiportaisesta jakelujärjestelmästä, jonka vuoksi kylpyhuonekalusteiden valmistajat ilmoittivat hinnankorotuksistaan samoina vuodenaikoina ja prosenttiosuutena hinnoista.

100 Tältä osin on todettava yhtäältä, kuten komissio huomauttaa kirjelmissään, että vaikka on totta, että kilpailua rajoittavien käytäntöjen ajanjaksot vaihtelivat kyseessä olevien tuotteiden alaryhmien ja alueiden mukaan, on myös kiistatonta, että erittäin samankaltaisia kilpailua rajoittavia käytäntöjä hyväksyttiin kunkin kolmen tuotteiden alaryhmän osalta kussakin jäsenvaltiossa vuotuisten hintojen korotusten osalta keskeytyksettä 16.10.1992 ja 9.11. 2004 välisen ajan.

101 Toisaalta kantajien väitteet, joiden mukaan kilpailua rajoittavat käytännöt olivat samankaltaisia kolmiportaisen jakelujärjestelmän vuoksi, eivät ole omiaan kumoamaan vaan vahvistamaan toteamuksen, että valmistajilla, joiden toiminta koski kaikkia kolmea tuotteiden alaryhmää, oli yhteinen intressi koordinoida hinnankorotuskäytäntöjään.

102 Näin ollen kantajien neljäs väite on hylättävä perusteettomana.

103 Viidenneksi riidanalaisen päätöksen 810 perustelukappaleessa esitetystä ja edellä 45 kohdassa mainitusta komission arviosta kantajat väittävät, että erityisiin tapahtumiin liittyvien kilpailua rajoittavien käytäntöjen samankaltaisuudella ei ole merkitystä, koska ne ovat vain toissijaisia, ne eivät milloinkaan koskeneet kaikkia riidanalaisessa päätöksessä tarkoitettuja kuutta jäsenvaltiota eivätkä aina kattaneet kaikkia kolmea tuotteiden alaryhmää.

104 Tältä osin on yhtäältä todettava, etteivät kantajat kiistä komission arviointeja, jotka esitetään riidanalaisen päätöksen 811 perustelukappaleessa ja joiden mukaan valmistajat koordinoivat hintojaan vuonna 2004 viidessä jäsenvaltiossa sen jälkeen, kun raaka-aineiden hinnat olivat nousseet. Toisaalta kantajat eivät myöskään kiistä komission riidanalaisen päätöksen alaviitteessä nro 1104 esimerkkinä esittämää toteamusta suihkuseiniä ja hanoja koskevien tietojen vaihdosta, joka tapahtui keraamisten tuotteiden valmistajien välillä 17.1.2003 pidetyn tapaamisen aikana. Näin ollen nämä komission toteamukset ovat omiaan vahvistamaan eivätkä sulkemaan pois, että ainakin vuosina 2003 ja 2004 kyseessä olevat yritykset koordinoivat toimintaansa eri jäsenvaltioissa kyseessä olevan kolmen tuotteiden alaryhmän osalta myös erityisten tapahtumien yhteydessä.

105 Kantajien viides väite on näin ollen hylättävä perusteettomana.

106 Kuudenneksi kantajat väittävät, että komission arvioinneilla, jotka koskevat kyseessä olevien lainvastaisten käytäntöjen rajat ylittäviä yhteyksiä ja jotka esitettiin riidanalaisen päätöksen 818 perustelukappaleessa ja mainittiin edellä 46 kohdassa, ei ole merkitystä todettaessa rikkomisen laajuutta kaikkien kolmen tuotteiden alaryhmän osalta.

107 Tältä osin on todettava, että – kuten kantajat väittävät – pelkästään lainvastaisten käytäntöjen rajat ylittävien yhteyksien olemassaolon perusteella ei voida näyttää toteen, että rikkominen kattoi kaikki kolme tuotteiden alaryhmää. Sen sijaan näiden rajat ylittävien yhteyksien olemassaolo on omiaan vahvistamaan, että kyseessä olevat lainvastaiset käytännöt oli välttämätöntä panna täytäntöön koordinoidusti eri jäsenvaltioissa, joissa kolmeen tuotteiden alaryhmään kuuluvien tuotteiden valmistajat harjoittivat tätä valmistustoimintaa.

108 Näin ollen on todettava yhtäältä, että vaikka rajat ylittävien yhteysten olemassaolo ei sellaisenaan muodosta objektiivista aihetodistetta kokonaissuunnitelman olemassaolosta, se on kuitenkin nyt käsiteltävässä asiassa omiaan osoittamaan komission mainitsemien muiden objektiivisten seikkojen valossa, että kyseessä olevien lainvastaisten käytäntöjen täytäntöönpanon oli oltava alueellisesti koordinoitua. Toisaalta ja missään tapauksessa tällainen tekijä ei tee pätemättömäksi komission toteamuksia, jotka koskevat kokonaissuunnitelman olemassaoloa.

109 Näissä olosuhteissa kantajien kuudes väite on hylättävä perusteettomana.

110 Seitsemänneksi riidanalaisen päätöksen 818 ja 824 perustelukappaleessa esitetyistä ja edellä 48 kohdassa mainituista komission arvionneista, jotka koskevat yhtäältä jäsenvaltioiden välisiä kauppavirtoja ja toisaalta monikansallisten yritysten keskitettyä hinnoittelua, kantajat katsovat, ettei niillä ole merkitystä analysoitaessa useita tuotteita koskevan rikkomisen olemassaoloa.

111 On todettava, että – kuten kantajat perustellusti väittävät – kumpikaan kahdesta edeltävässä kohdassa mainitusta tekijästä ei sinällään riitä yhtenä kokonaisuutena pidettävän kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaolon toteamiseksi erillisten rikkomisten sijasta.

112 On kuitenkin totta, että monikansalliset yritykset, jotka valmistavat yhtä tai useampaa kolmesta tuotteiden alaryhmästä ja jotka olivat edustettuina monituoteyhdistyksissä (kuten ASI, IFS, Michelangelo ja SFP), saattoivat keskitetyn hinnoittelun avulla ottaa huomioon monituoteyhdistysten kokouksissa saadut tiedot vahvistaakseen hintansa keskitetysti kaikille maantieteellisille alueille ja kaikille niiden valmistamille tuotteiden alaryhmille. On myös totta, että jäsenvaltioiden välisten kauppavirtojen olemassaolo osoittaa, että kyseessä olevat lainvastaiset käytännöt olivat maantieteelliseltä laajuudeltaan monikansallisia.

113 Näin ollen edeltävässä kohdassa tarkastellut kaksi tekijää ovat omiaan vahvistamaan komission toteamien ja edellä 41–45 kohdassa lueteltujen aihetodisteiden valossa, että kyseessä olevilla yrityksillä oli intressi koordinoida hinnankorotuksiaan. Lisäksi joka tapauksessa on todettava, että näiden kahden tekijän perusteella ei voida mitätöidä komission muita arviointeja, joihin se tukeutui todetessaan yhtenä kokonaisuutena pidettävän kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaolon.

114 Näin ollen kantajien seitsemäs kanneperuste on hylättävä perusteettomana.

115 Kahdeksanneksi riidanalaisen päätöksen 845 perustelukappaleessa esitetystä ja edellä 49 kohdassa mainitusta komission arvioinnista, joka koskee objektiivisia yhteyksiä kolmen tuotteiden alaryhmän välillä, kantajat väittävät, ettei sillä, että niitä kaikkia pidetään ”näkyvien” tuotteiden alaryhminä, ole merkitystä luonnehdittaessa rikkomista yhtenä kokonaisuutena pidettäväksi kilpailusääntöjen rikkomiseksi. Useat muut ”näkyvien” kylpyhuonetuotteiden alaryhmät kuin ne, joita riidanalainen päätös koskee, eivät nimittäin ole olleet yhteistoimintakäytäntöjen kohteena. Ilmaisulla ”näkyvät tuotteet” ei myöskään ole selvää taloudellista merkitystä.

116 Tältä osin on huomautettava, kuten edellä 96 kohdassa jo todettiin, että se toteamus, että kolmea tuotteiden alaryhmää myydään samoille asiakkaille saman jakeluketjun puitteissa, muodostaa merkityksellisen tekijän arvioitaessa sitä, täydentävätkö kyseessä olevat kilpailua rajoittavat käytännöt toisiaan. Kuten edellä 97 kohdassa todetaan, se, että riidanalainen päätös koskee ainoastaan osaa ”näkyvistä” kylpyhuonetuotteista eli hanoja, suihkuseiniä ja keraamisia tuotteita, ei vaikuta siihen toteamukseen, että ainakin nämä kolme tuotteiden alaryhmää täydensivät toisiaan objektiivisesti arvioiden, mikä selittää sen, että kyseessä olevat yritykset koordinoivat toteuttamiaan hinnankorotuksia.

117 Näin ollen kantajien kahdeksas väite on hylättävä perusteettomana.

118 Yhdeksänneksi kantajat väittävät, että riidanalaisen päätöksen 847 ja 848 perustelukappaleessa esitettyjen ja edellä 50 ja 51 kohdassa mainittujen yhdeksännen ja kymmenennen seikan perusteella ei voida todeta yhtenä kokonaisuutena pidettävän kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaoloa.

119 Tältä osin on todettava yhtäältä riidanalaisen päätöksen 847 perustelukappaleessa esitetyn ja edellä 50 kohdassa mainitun koordinointimekanismin ajallista pysyvyyttä koskevan arvioinnin osalta, että – kuten kantajat väittävät perustellusti – pelkästään sen perusteella, että yhteistoimintajärjestelyt ovat

pysyneet voimassa huolimatta siitä, että tietyt yritykset lopettivat osallistumisensa kyseisiin järjestelyihin, ei voida todeta, että kyseessä olevat lainvastaiset käytännöt muodostivat pikemminkin yhtenä kokonaisuutena pidettävän kilpailusääntöjen rikkomisen kuin erillisiä rikkomisia.

120 Tämä seikka vahvistaa kuitenkin nyt käsiteltävässä asiassa, kun otetaan huomioon komission muut toteamukset, kylpyhuonealan sellaisen kokonaissuunnitelman olemassaolon, jonka tarkoituksena on rajoittaa kilpailua ja joka oli voimassa pitkään huolimatta siitä, että tietyt yritykset lopettivat osallistumisensa kyseiseen yhtenä kokonaisuutena pidettävään kilpailusääntöjen rikkomiseen.

121 Toisaalta siitä riidanalaisen päätöksen 848 perustelukappaleessa esitetystä ja edellä 52 kohdassa mainitusta tosiseikasta, että useat työntekijät vaihtoivat yritystä pysyen samalla toimialalla, he harjoittivat ammattiaan useiden tuotteiden alaryhmien suhteen ja edustivat yritystään useissa yhdistyksissä, joiden puitteissa lainvastaiset käytännöt toteutettiin, on todettava, ettei se, että työntekijät vaihtoivat yritystä pysyen samalla toimialalla, sellaisenaan osoita, että kyseessä olevat käytännöt muodostivat yhtenä kokonaisuutena pidettävän kilpailusääntöjen rikkomisen eivätkä erillisiä rikkomisia.

122 Tämä seikka sekä se tosiseikka, että samat työntekijät toteuttivat useaa tuotteiden alaryhmää koskevat lainvastaiset käytännöt, ovat kuitenkin omiaan osoittamaan muiden komission toteamien ja edellä tarkasteltujen seikkojen valossa, että sellaisen kokonaissunnitelman täytäntöönpanon edellytykset, jolla pyrittiin vääristämään kilpailua koko kylpyhuonekalusteiden alalla, helpottuivat.

123 Missään tapauksessa edellä 118 kohdassa mainitut kaksi tekijää eivät ole omiaan tekemään pätemättömäksi komission toteamusta yhtenä kokonaisuutena pidettävän kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaolosta.

124 Näissä olosuhteissa kantajien yhdeksäs väite on hylättävä perusteettomana.

125 Näin ollen edellä 87–124 kohdassa esitetystä analyysistä ilmenee, ettei komissio tehnyt arviointivirhettä, kun se totesi kokonaisuutena arvioitujen tosiseikkojen valossa, että kyseessä olevat lainvastaiset käytännöt olivat osa yhtenä kokonaisuutena pidettävää kilpailusääntöjen rikkomista.

126 Näissä olosuhteissa kantajien esittämä ainoa kanneperuste ja näin ollen nyt käsiteltävä kanne on hylättävä perusteettomina.

Oikeudenkäyntikulut

127 Unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Koska kantajat ovat hävinneet asian, ne on velvoitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut komission vaatimusten mukaisesti.

Näillä perusteilla

UNIONIN YLEINEN TUOMIOISTUIN (neljäs jaosto)

on ratkaissut asian seuraavasti:

1) Kanne hylätään.

2) Masco Corp., Hansgrohe AG, Hansgrohe Deutschland Vertriebs GmbH, Hansgrohe Handelsgesellschaft mbH, Hansgrohe SA/NV, Hansgrohe BV, Hansgrohe SARL, Hansgrohe SRL, Hüppe GmbH, Hüppe Ges.mbH, Hüppe Belgium SA ja Hüppe BV vastaavat omista oikeudenkäyntikuluistaan, ja ne velvoitetaan korvaamaan Euroopan komission oikeudenkäyntikulut.

Pelikánová Jürimäe Van der Woude

Julistettiin Luxemburgissa 16 päivänä syyskuuta 2013.

Allekirjoitukset

Sisällysluettelo

Asian tausta 2

Oikeudenkäyntimenettely ja asianosaisten vaatimukset 3

Oikeudellinen arviointi 4

Ensimmäinen väite, jonka mukaan määritettäessä niitä olosuhteita, joiden perusteella voidaan todeta yhtenä kokonaisuutena pidettävän kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaolo ja yritysten osallistuminen tällaiseen rikkomiseen, on tehty virheitä 4

Toinen väite, jonka mukaan niitä tosiseikkoja arvioitaessa, joiden perusteella on todettu yhtenä kokonaisuutena pidettävä kilpailusääntöjen rikkominen ja kantajien osallistuminen siihen, on tehty virheitä 7

Kantajien väitteet, jotka liittyvät tosiseikkoihin, joita komissio ei ottanut huomioon riidanalaisessa päätöksessä 12

Kantajien väitteet, jotka koskevat tosiseikkoja, jotka komissio otti huomioon virheellisesti riidanalaisessa päätöksessä 15

Oikeudenkäyntikulut 19